

Leszek Borowiec

OCENA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA NA SPECJALNOŚCI: RACHUNKOWOŚĆ I CONTROLLING NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH

THE EVALUATION OF AN EDUCATION QUALITY ON THE ACCOUNTING AND CONTROLLING SPECIALISATION ON THE BASED OF A SURVEY RESEARCH

Katedra Rachunkowości, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie
ul. Pawia 55, 01-030 Warszawa, e-mail: leszekborowiec@wp.pl

Summary. The goal of this article is to present the method of evaluation of an education quality on the Accounting And Controlling specialization done in WSM in Warsaw on the grounds of the survey research of the students. The survey contained metrics (respondent's data) and the set of 20 questions. The questions covered three topics. The first one related to the aspects of a specialization choice, the second to the usefulness and topicality of the specialism courses, in the third one the students evaluated the lecturer's work. The outcome obtained during the research allow an articulation of the conclusion about a good quality of an education in the eyes of the students.

Słowa kluczowe: badania ankietowe, controlling, jakość kształcenia, rachunkowość.
Key words: a survey research, accounting, controlling, education quality.

WSTĘP

Wykształcone społeczeństwo odzwierciedla poziom kulturowy i cywilizacyjny ludności. Wiedza i edukacja wpływa na zwiększenie kapitału intelektualnego i stanowi podstawowy czynnik bogactwa każdego narodu. Największym wyzwaniem dla polskiego szkolnictwa wyższego jest ograniczenie masowości kształcenia na rzecz zintensyfikowanych działań projakościowych. Dostosowanie procesu kształcenia do potrzeb rynkowych oraz wzrost konkurencji na rynku usług edukacyjnych jest niezbędnym warunkiem osiągnięcia nadrzędnego celu, jakim jest ewaluacja i podnoszenie poziomu szkolnictwa wyższego.

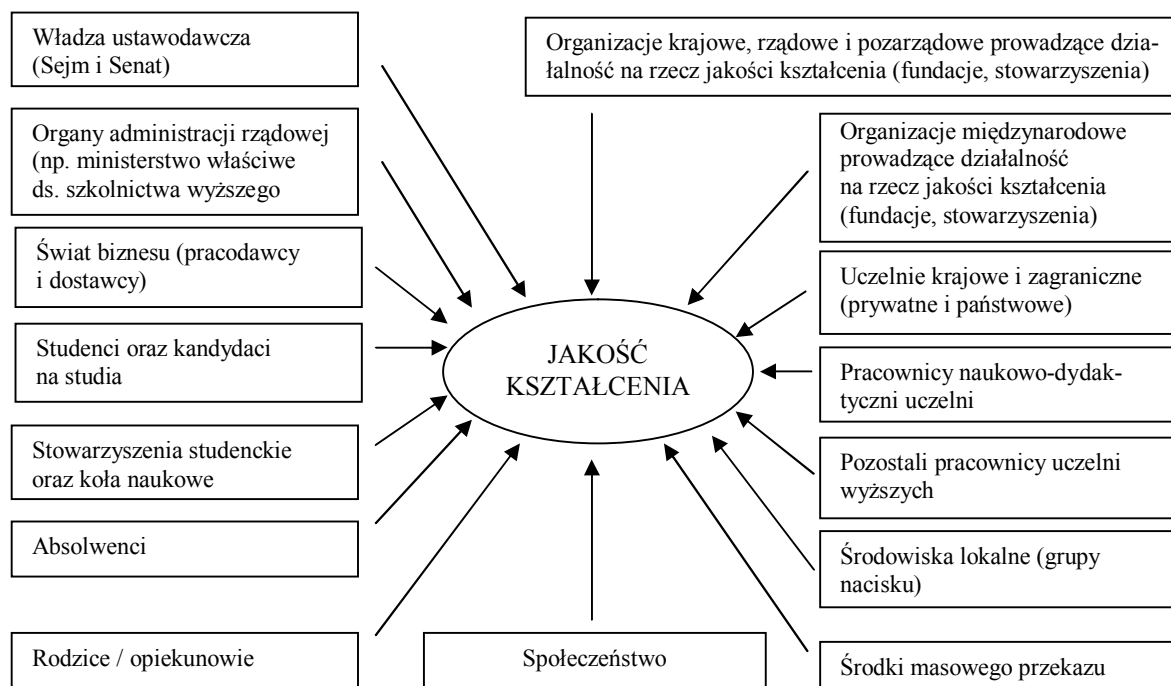
Problematyka oceniania i kontroli jakości dotyczyła instytucji szkolnictwa wyższego już od średniowiecza; wyróżnić można było dwa przeciwstawne modele kontroli jakości (Nowaczyk i Lisiecki 2006) – model angielski uznany za pierwowzór kontroli jakości jako rozliczania, w którym zewnętrzne autorytety podejmowały decyzje o tym, kto i czego powinien się uczyć na uniwersytecie, oraz model podobny do obecnie funkcjonującej kontroli środowiskowej (ang. *peer review*).

Jakość kształcenia jest terminem bardzo trudnym do zdefiniowania; ma charakter wielowymiarowy. Należałoby zatem wyjaśnić, czym jest jakość oraz scharakteryzować pojęcie kształcenia. Według „Słownika pedagogicznego” (Okoń 1992) kształcenie to „[...] ogół czynności i procesów umożliwiających ludziom poznanie przyrody, społeczeństwa i kultury, a zarazem uczestnictwo w ich przekształcaniu, jak i osiągnięcie możliwie wszechstronnego rozwoju sprawności fizycznych i umysłowych, zdolności i uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań, przekonań i postaw oraz zdobycie pożądaných kwalifikacji [...]” (s. 101).

Jakość kształcenia jest ściśle związana z oczekiwaniami społecznymi, ze zgodnością właściwości uczenia się (inteligencja, pamięć, wiedza) z celami programowymi oraz z nowatorskim sposobem myślenia i działania, które przygotowuje uczących się do życia i pracy zawodowej. Proces kształcenia należy do podstawowych form działalności usługowej uczelni. Charakteryzuje się niematerialnością, zmiennością i nietrwałością (Geryk 2007). Według koncepcji marketingowej Payne (1997) „usługa to czynność zawierająca w sobie element niematerialności i polega na oddziaływaniu na klienta lub przedmioty bądź nieruchomości znajdujące się w jego posiadaniu, a która nie powoduje przeniesienia praw własności” (s. 20).

Jakość usługi edukacyjnej może być rozpatrywana zarówno w wymiarze zewnętrznym (zgodność proponowanej oferty z określonymi normami), jak i wewnętrznym (ocena klienta dotycząca zaspokojenia potrzeb i oczekiwań) – Nowaczyk i Lisiecki (2006). W tym kontekście ocena jakości kształcenia na podstawie badań ankietowych wykorzystujących informacje pochodzące od studentów wydaje się jak najbardziej zasadna.

Podmioty biorące udział w kształtowaniu jakości kształcenia przedstawia rys. 1.

Rys. 1. Instytucje wpływające na jakość kształcenia w szkołach wyższych

Źródło: Marketingowe zarządzanie szkołą (2006).

Funkcjonujące w USA i Europie systemy zapewnienia jakości obejmują wszelkie działania w ramach instytucji szkolnictwa wyższego i poza nią. Mają one służyć uczelni, są czynnikiem decydującym o jej prestiżu (miejscu w rankingu) czy udzieleniu akredytacji. Fundamentem zapewnienia jakości jest zbiór uniwersalnych zasad szczegółowo opisanych w „Standardach i wskazówkach” (2005), przedstawiony w Bergen w 2005 r., opracowany przez European Network for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) we współpracy ze Stowarzyszeniem Uniwersytetów Europejskich (European University Association – EUA), Europejskim Stowarzyszeniem Instytucji Szkolnictwa Wyższego (European Association of

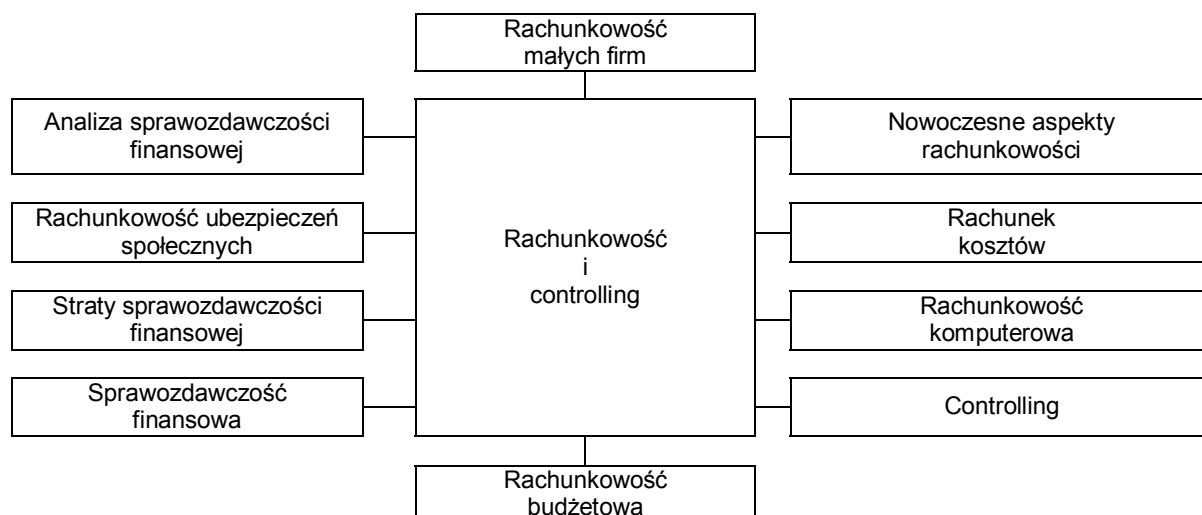
Institutions In Higher Education – EURASHE) oraz z Narodowym Związkiem Studentów w Europie (National Unions of Students in Europe – ESIB). Celem standardów i wskazówek jest wdrożenie i opracowanie odpowiednich mechanizmów procesu kształcenia poprzez ocenę, przegląd i akredytację. Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości sprowadzają się do działań mających na celu badanie skuteczności procesu kształcenia, w tym założeń i treści programowych, metod kształcenia, poziomu przygotowania studentów oraz stosowania polityki i procedur zapewnienia jakości przez uczelnię. Wymiar zewnętrzny systemów zapewnienia jakości stanowią kryteria procesów decyzyjnych i ich zgodność z wytyczonymi celami, stopień realizacji poleceń jednostki zewnętrznej oraz okresowa weryfikacja zewnętrznych metod oceny (Wosik 2007).

Celem artykułu jest ocena jakości kształcenia na specjalności: rachunkowość i controlling (RiC) na studiach I stopnia (licencjackich) w Wyższej Szkole Menedżerskiej (WSM) w Warszawie oraz wskazanie czynników, które mogą wpływać na podjęcie decyzji o wyborze specjalności przez studenta.

Podmiotem badań przeprowadzonych przez autora była specjalność w Wyższej Szkole Menedżerskiej, która została powołana przez Stowarzyszenie Inicjatyw Gospodarczych w Warszawie w 1995 roku; uczelnia rozpoczęła działalność dydaktyczną w tym roku 22 czerwca na podstawie decyzji Ministra Edukacji Narodowej; wtedy została wpisana do rejestru uczelni niepublicznych pod nr 60. Obecnie w Wyższej Szkole Menedżerskiej kształci się około 15 tysięcy studentów w systemie studiów stacjonarnych, niestacjonarnych oraz podyplomowych. Uczelnia umożliwia studiowanie na 5 wydziałach: menedżerskim, prawa i administracji, nauk społecznych, informatyki stosowanej, oraz na zamiejscowym Wydziale Zarządzania w Ciechanowie. Uczelnia proponuje studentom 9 różnych kierunków nauczania z licznymi specjalnościami.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ SPECJALNOŚCI

W Wyższej Szkole Menedżerskiej na kierunku: zarządzanie jedną z proponowanych przez uczelnię specjalności jest rachunkowość i controlling. Aktualnie jest ona prowadzona na studiach I i II stopnia. Na poziomie licencjackim studenci po zaliczeniu III semestru wybierają specjalizację, w ramach której otrzymują wiedzę i umiejętności niezbędne do zarządzania jednostką gospodarczą. Jest to specjalność opracowana z myślą o studentach, którzy pragną zdobyć kompetencje w sporządzaniu i analizowaniu raportów ukierunkowanych na wspomaganie zarządzania przedsiębiorstwami na poziomach strategicznym i operacyjnym. Studenci w ramach specjalności zdobywają wiedzę w prawnym i finansowym aspekcie wykorzystania instrumentów rachunkowości finansowej, zarządczej i controllingu. Program nauczania na studiach I stopnia dotyczy prowadzenia ksiąg rachunkowych, zarządzania aktywami i pasywami, obejmuje sporządzanie i analizę sprawozdań finansowych, ustalanie wyniku finansowego z uwzględnieniem specyfiki sprawozdawczości finansowej, zarządczej i podatkowej. Studenci poznają pojęcie controllingu operacyjnego i strategicznego oraz elementy rachunku inwestycyjnego. W ramach zajęć komputerowych korzystają z programu finansowo-księgowego z modułem SYMFONIA. Przedmioty realizowane na specjalności: rachunkowość i controlling w roku akademickim 2009/2010 przedstawia rys. 2.

Rys. 2. Przedmioty na specjalności: rachunkowość i controlling w roku akademickim 2009/2010

Szczegółową siatkę zajęć na specjalności: rachunkowość i controlling na studiach I stopnia przedstawia tab. 1. Liczbę punktów ECTS (European Credit Transfer System), przypisaną poszczególnym przedmiotom i zajęciom dydaktycznym, określa plan studiów. Z analizy danych wynika, że zajęcia specjalistyczne rozpoczynają się w IV semestrze i obejmują łącznie 210 godzin dydaktycznych, co daje 39 punktów ECTS. Najwięcej jednostek godzinowych (105) przypada na ostatni semestr.

Tabela 1. Przedmioty na specjalności: rachunkowość i controlling w roku akademickim 2009/2010

Lp.	Przedmiot	Ogółem		IV semestr			V semestr			VI semestr			
		ECTS	w.	ćw.	ECTS	w.	ćw.	ECTS	w.	ćw.	ECTS	w.	ćw.
1	Rachunkowość małych firm (E)	5	0	15	5		15						
2	Nowoczesne aspekty rachunkowości finansowej (E)	8	15	15	6	15		2		15			
3	Rachunkowość ubezpieczeń społecznych	4	0	15	4		15						
4	Standardy sprawozdawczości finansowej (E)	4	15	0					15				
5	Rachunek kosztów (E)	4	15	15					15	15			
6	Rachunkowość komputerowa	3	0	15							3		15
7	Controlling (E)	3	15	15							3	15	15
8	Rachunkowość budżetowa	2	15	0							2	15	
9	Sprawozdawczość finansowa	3	0	15							3		15
10	Analiza sprawozdawczości finansowej (E)	3	15	15							3	15	15
Razem		39	90	120	15	15	30	10	30	30	14	45	60
Ogółem			210				45			60			105

w. – wykłady, ćw. – ćwiczenia, E – egzamin.

Na przedmioty kształcenia ogólnego przypada 210 godzin i 19 punktów ECST, na grupę treści podstawowych przypada 300 godzin i 38 punktów ECTS, na przedmioty kierunkowe – 300 godzin i 44 punktów ECTS. Ponadto program przewiduje 30 godzin na seminarium

dypłomowe (15 ECTS) oraz przedmioty do wyboru w liczbie 150 godzin i 25 punktów ECTS. Ogółem na studia licencjackie na kierunku zarządzanie przypada 1200 godzin i 180 punktów ECTS.

MATERIAŁ I METODY

Niniejsza praca dotyczy problematyki poziomu jakości kształcenia w szkołach wyższych jako czynnika konkurencyjności na rynku usług edukacyjnych. Zaprezentowane poniżej badanie przeprowadzono w Wyższej Szkole Menedżerskiej na specjalności: rachunkowość i controlling na studiach I stopnia (licencjat). W badaniu wzięli udział studenci ostatnich 3 semestrów (IV, V i VI) studiów zaocznych I stopnia (licencjackich) na specjalności: rachunkowość i controlling. W roku akademickim 2008 / 2009 na specjalności: rachunkowość i controlling na studiach I stopnia studiowało 175 osób (stan na 30.06.2009 r.). Ankietę wypełniły 144 osoby (86,7%). Zwrot ankiet był zadowolający, w związku z czym należy uznać, że badanie zostało przeprowadzone na reprezentatywnej grupie.

Badanie zostało przeprowadzone, zgodnie z procedurami uczelni po otrzymaniu zgody Rektora, w dniach 13–27 czerwca 2009 roku. Ankieta zawierała metryczkę (dane dotyczące respondenta) oraz zestaw 20 pytań. Pytania obejmowały 3 bloki tematyczne. Pierwszy dotyczył aspektów wyboru specjalności, drugi przydatności i aktualności zajęć specjalnościowych, w trzecim studenci przeprowadzili ocenę pracy wykładowców.

Ankietowani otrzymali instrukcję wypełniania ankiety oraz zostali poinformowani o celowości i anonimowości przeprowadzanych badań. Ankieta została opracowana, a jej rezultaty przedstawiono w niniejszej pracy.

Na kierunku: zarządzanie kształci się 1 704 studentów¹. W tabeli 2 podano liczbę studentów na poszczególnych specjalnościach na studiach I i II stopnia.

Tabela 2. Liczba specjalności na Wydziale Menedżerskim WSM na dzień 30.06.2009 r.

Tryb studiów	Liczba studentów ogółem	Zarządzanie zasobami ludzkimi	Zarządzanie przedsiębiorstwem w zintegrowanej Europie	Marketing	Rachunkowość i controlling	Zarządzanie w bankowości i finansach
I stopień (licencjat)	826	377	138	71	175	65
Udział [%]	100,0	45,6	16,7	8,6	21,2	7,9
II stopień (magister)	875	358	153	90	277	66
Udział [%]	100,0	40,8	17,4	10,3	25,9	7,5
Ogółem	1704	735	291	161	402	131
Udział [%]	100,0	43,1	17,1	9,4	23,6	7,7

Z przedstawionych danych wynika, iż największym zainteresowaniem wśród proponowanych specjalności cieszy się zarządzanie zasobami ludzkimi – 735 osób, co stanowi 43,1% studiujących. Prawie ¼ studentów wybrała specjalność: rachunkowość i controlling;

¹ Dane zostały udostępnione przez dziekanat WSM według stanu na dzień 30.06.2009 r.

jest to druga pod względem wielkości grupa studentów. Studiują na niej 402 osoby (23,6%). Na zarządzaniu przedsiębiorstwem w zintegrowanej Europie studiuje 291 osób (17,1%). Czwarta grupa pod względem liczebności to studenci, którzy wybrali specjalizację: marketing; stanowią oni 9,4% wszystkich studentów (161 osób). Najmniejszym powodzeniem cieszy się specjalność: zarządzanie w bankowości i finansach, którą wybrało 131 osób (7,7%).

Tabela 3. Struktura ankietowanych wg wieku

Wiek	20–24 lata	25–30 lat	31–35 lat	36–42 lata	> 43 lata	Brak odpowiedzi
Liczba studentów	49	23	17	33	13	13
Wskaźnik [%]	34	16	12	23	9	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Przewaga kobiet na specjalności: rachunkowość i controlling była bardzo wyraźna. Wśród osób badanych 90,3% stanowiły kobiety (130 osób), a 9,7% – mężczyźni (14 osób). Strukturę ankietowanych według wieku przedstawia tab. 3. Wynika z niej, iż największą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym 20–24 lata (49 osób – 34%). Drugą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym 36–42 lata (33 osoby – 23%). Dwadzieścia trzy osoby (16%) to ankietowani w wieku 25–30 lat; 17 osób (12%) – to studenci w wieku 31–35 lat; 13 osób (9%) przekroczyło 43 lata.

Tabela 4. Struktura ankietowanych wg zajmowanego stanowiska

Stanowisko	Nie pracuję	Stanowisko szeregowie	Specjalista	Średni szczebel	Wyższy szczebel	Brak odpowiedzi
Liczba studentów	10	33	43	36	14	8
Wskaźnik [%]	7	23	30	25	9	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Z tabeli 4 wynika, iż największą grupę osób (43–30%) stanowią osoby zatrudnione na stanowisku specjalisty. Można zatem przypuszczać, że są to osoby o dużym doświadczeniu zawodowym i że podjęcie przez mnie studiów miało na celu uzupełnienie wykształcenia. Na stanowiskach kierowniczych średniego szczebla zatrudnionych jest 36 osób (25%), a wyższego szczebla – 14 osób (9%). Wśród ankietowanych 33 osoby to pracownicy szeregowi, którzy stanowią 23% studentów.

Tabela 5. Struktura ankietowanych wg miejsca zamieszkania

Miejsce zamieszkania	Warszawa	Do 20 km od Warszawy	Do 50 km od Warszawy	Do 100 km od Warszawy	> 100 km od Warszawy	Brak odpowiedzi
Liczba studentów	75	25	21	8	5	8
Wskaźnik [%]	52	17	15	6	4	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Zgodnie z zawartymi w tab. 5 danymi 58% ankietowanych to mieszkańcy Warszawy (75 osób), 17% (25 osób) mieszka w odległości do 20 km od stolicy, 15% (21 osób) – w odległości do 50 km od Warszawy, 6% (8 osób) – w odległości do 100 km, a 4% (5 osób) – powyżej 100 km; 6% (8 osób) nie udzieliło odpowiedzi.

OGÓLNA OCENA KIERUNKU STUDIÓW I ASPEKTY WYBORU SPECJALNOŚCI

Jako największą zaletę studiowania na Wydziale Menedżerskim WSM prawie połowa badanych studentów (64 osoby, czyli 44,4%) wskazała niskie czesne; dogodną lokalizację uczelni wskazały 24 osoby (16,7%), ciekawy i szeroki zakres specjalizacji wskazało 16 osób (11,1%), większe możliwości zatrudnienia – 12 osób (8,3%), wysoki poziom kadry dydaktycznej – 10 osób (6,9%). Dane te przedstawiono w tab. 6.

Tabela 6. Największe zalety studiowania na Wydziale Menedżerskim WSM na studiach I stopnia

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Ciekawy i szeroki zakres specjalizacji	16	11,1
Większe możliwości zatrudnienia	12	8,3
Studiowanie ze znajomymi	8	5,6
Wysoki poziom kadry dydaktycznej	10	6,9
Dogodna lokalizacja Uczelni	24	16,7
Niskie czesne	64	44,4
Poziom i przydatność zdobytej wiedzy	7	4,9
Inne	0	0,0
Brak odpowiedzi	3	2,1
Razem	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 7. Największe wady studiowania na Wydziale Menedżerskim na studiach I stopnia

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Ograniczony zakres specjalizacji	13	9,0
Funkcjonowanie dziekanatu	44	30,6
Niski poziom zajęć i wymagań	2	1,4
Nieprzydatność części zajęć	70	48,6
Lokalizacja Uczelni	2	1,4
Funkcjonowanie działu planowania	11	7,6
Niski poziom kadry dydaktycznej	0	0,0
Inne*	2	1,4
Razem	144	100,0

* brak miejsca na parkingu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Na podstawie danych przedstawionych w tab. 7 można stwierdzić, iż za największą wadę studiowania na Wydziale Menedżerskim studenci (70 osób, czyli 48,6%) uznali nieprzydatność części zajęć. Drugim czynnikiem niesprzyjającym studentom było funkcjonowanie dziekanatu (44 osoby, czyli 30,6%); ograniczony zakres specjalizacji wskazało 13 respondentów (9%); funkcjonowanie działu planowania źle oceniło 11 osób (7,6%); po 2 osoby (jedynie 1,4%) wskazały jako wady studiowania: niski poziom zajęć i wymagań, lokalizację uczelni i inne czynniki. Żadna z osób ankietowanych nie uznała za wadę studiowania niskiego poziomu kadry dydaktycznej.

Ankietowani przedstawili czynniki, które jakie wpłynęły na wybór specjalności, związek wybranej specjalności z wykonywaną pracą oraz na związek wybranej specjalności z ukończoną szkołą średnią. Wyniki przeprowadzonych badań zostały przedstawione w poniższych tabelach.

Tabela 8 prezentuje rozkład odpowiedzi studentów dotyczących wyboru specjalności. Najwięcej studentów (62 osoby; 43,1%) wybrało tę specjalność ze względu na zainteresowanie problematyką rachunkowości, druga pod względem wielkości grupa – 43 osoby (29,9%) wskazuje jako najważniejszy czynnik doświadczenie zawodowe w tej dziedzinie. Większe możliwości na rynku pracy wskazało 34 osoby (23,6%). Po 2 osoby (1,4%) wskazało modę na kierunek oraz studiowanie ze znajomymi, 1 osoba (0,7%) jako inny czynnik wskazała braki innej interesującej specjalności.

Tabela 8. Czynniki wyboru specjalności: rachunkowość i controlling

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Zainteresowanie problematyką rachunkowości	62	43,1
Większe możliwości na rynku pracy	34	23,6
Doświadczenie zawodowe w tej dziedzinie	43	29,9
Moda na kierunek związany z rachunkowością	2	1,4
Studiowanie wraz ze znajomymi	2	1,4
Inny (brak innej interesującej specjalności)	1	0,7
Razem	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 9 przedstawia dane dotyczące związku pomiędzy wykonywaną pracą a wybraną specjalnością. 59 osób (41%) stwierdziło, że pracuje w tym zawodzie, 44 osoby (30,6%) ma związek pośredni z wykonywaną pracą, 41 osób (28,5%) nie pracuje w tym zawodzie.

Tabela 9. Związek pomiędzy wybraną specjalnością a wykonywaną pracą

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Tak, pracuję w księgowości	59	41,0
Tak, ale związek jest pośredni	44	30,6
Nie	41	28,5
Razem	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 10 przedstawia związek pomiędzy ukończoną szkołą średnią a wybraną specjalnością. 73 osoby (50,7%) twierdzi, że ukończyło szkołę średnią związaną ze specjalnością; 71 osób (49,3%) nie stwierdziło takiego związku.

Tabela 10. Związek pomiędzy ukończoną szkołą średnią a wybraną specjalnością

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Tak	73	50,7
Nie	71	49,3
Razem	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 11 przedstawia stopień ogólnego zadowolenia studentów z wybranej specjalności. 66,7% (96 osób) ankietowanych jest zadowolonych z wybranej specjalności, 22,2% (32 osoby) jest bardzo zadowolonych, 7,6% (11 osób) nie ma zdania na temat, 3,5% (5 osób) jest niezadowolonych lub bardzo niezadowolonych.

Tabela 11. Stopień ogólnego zadowolenia z wybranej specjalności

Ocena	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Bardzo zadowolony	32	22,2
Zadowolony	96	66,7
Nie mam zdania	11	7,6
Niezadowolony	4	2,8
Bardzo niezadowolony	1	0,7
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 12. Największe zalety studiowania na specjalności: rachunkowość i controlling

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Ciekawy i szeroki zakres specjalności	40	27,8
Większe możliwości na rynku pracy	36	25,0
Studiowanie ze znajomymi	4	2,8
Wysoki poziom kadry dydaktycznej	21	14,6
Poziom i przydatność zdobytej wiedzy	38	26,4
Inne	0	0,0
Brak odpowiedzi	5	3,5
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 12 prezentuje odpowiedzi studentów na pytanie o największe zalety studiowania na specjalności: rachunkowość i controlling. 27,8% (40 osób) wskazało na ciekawy i szeroki

zakres specjalności, 26,4% (38 osób) wskazało poziom i przydatność zdobytej wiedzy; 25% (36 osób) przyznało, że po ukończeniu tej specjalności będzie miało większe szanse na rynku pracy; 14,6% (21 osób) za największą zaletę uważa wysoki poziom kadry dydaktycznej; 2,8% (4 osoby) wybrało tę specjalność, aby studiować ze znajomymi; 3,5% (5 osób) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie.

Tabela 13. Największe wady studiowania na specjalności: rachunkowość i controlling

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Ograniczony zakres specjalizacji	9	6,3
Niski poziom zajęć i wymagań	1	0,7
Nieprzydatność części zajęć poza specjalnością	75	52,1
Niedogodny plan zajęć specjalizacyjnych	52	36,1
Niski poziom kadry dydaktycznej	0	0,0
Inne (np. zbyt późno rozpoczynające się zajęcia)	4	2,8
Brak odpowiedzi	3	2,1
Razem	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

W tabeli 13 podano wskazane przez studentów największe wady specjalności. Ponad połowa ankietowanych (52,1%; 75 osób) uważa, że za mało jest przedmiotów specjalistycznych, a za dużo niezwiązanych ze specjalnością; 36,1% (52 osoby) wskazało niedogodny plan zajęć, a 6,3% (9 osób) – ograniczony zakres specjalności; niski poziom zajęć wskazała tylko 1 osoba (0,7%).

OCENA PRZYDATNOŚCI I AKTUALNOŚCI SPECJALNOŚCI: RACHUNKOWOŚĆ I CONTROLLING

Drugi blok tematyczny ankiety dotyczył oceny przydatności i aktualności badanej specjalności. Studenci odpowiadali m.in. na pytania związane z poziomem i programem nauczania.

Tabela 14. Ocena aktualności i praktycznej przydatności wiedzy specjalistycznej

Ocena	5	4	3	2	1	Średnia ocen	Brak odpowiedzi	Suma odpowiedzi	Suma
Liczba ocen	32	68	31	8	0	3,89	5	139	144

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Miernikiem aktualności i przydatności zdobytej wiedzy są wystawione przez studentów oceny (w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza wiedzę zupełnie nieprzydatną, a 5 – bardzo przydatną). Dane te prezentuje tab. 14. Prawie co drugi student wystawił ocenę dobrą (68). Bardzo dobrych ocen wystawiono 32, dostatecznych – 31, niedostatecznych – 8. Średnia wszystkich ocen wyniosła 3,89.

Studenci ocenili stopień trudności zajęć specjalistycznych (tab. 15). 38,2% (55 osób) uważa, że poziom zajęć jest wysoki, 36,8% (53 osoby) – że jest odpowiedni; po 12,5% (18 osób) wskazało zbyt wysoki oraz umiarkowany poziom. Żadna z badanych osób nie wskazała niskiego poziomu wymagań.

Tabela 15. Stopień trudności (wymagania wykładowców) zajęć specjalistycznych

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Zbyt wysoki	18	12,5
Wysoki	55	38,2
Umiarkowany	18	12,5
Odpowiedni	53	36,8
Niski	0	0,0
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Przygotowanie do wykonywania zawodu w dziedzinie rachunkowości i controllingu zdecydowana większość (74,3%; 107 osób) oceniła jako raczej dobre; 12,5% (18 osób) – jako bardzo dobre, 9% (13 osób) – jako raczej złe. Nikt z ankietowanych nie uważa, że został zdecydowanie źle przygotowany do zawodu, a 6 osób nie udzieliło odpowiedzi (tab. 16).

Tabela 16. Ocena przygotowania do zawodu po ukończeniu specjalności

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Bardzo dobre	18	12,5
Raczej dobre	107	74,3
Raczej złe	13	9,0
Zdecydowanie złe	0	0,0
Brak odpowiedzi	6	4,2
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 17. Czy odpowiada ci prowadzenie zajęć w systemie blokowym (4-godzinnym)?

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Bardzo mi odpowiada	9	6,3
Odpowiada mi, ale z większą liczbą przerw	33	22,9
Powinny być prowadzone tylko w systemie 2-godzinnym	88	61,1
Nie mam zdania	14	9,7
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 17 pokazuje, że ponad połowa studentów (61,1%; 88 osób) nie jest zadowolona z 4-godzinnych bloków programowych; zajęcia z danego przedmiotu powinny odbywać się najwyżej w systemie 2-godzinnym; 22,9% (33 osoby) skłonnych jest zaakceptować 4-godzinne bloki tematyczne, ale z zwiększoną liczbą przerw; 9,7% (14 osób) nie miało zdania na ten temat. Jedynie 6,3% (9 osób) ankietowanych uważa, że taki system bardzo im odpowiada.

Tabela 18 prezentuje dane dotyczące spójności programu zajęć specjalistycznych. Największą grupę (59%; 85 osób) stanowią osoby, które uważają, że program zajęć jest spójny, 20,08% (30 osób) nie ma zdania na ten temat, 16,7% (24 osoby) uważa, że program nie jest spójny; 3,5% (5 osób) nie udzieliło odpowiedzi.

Tabela 18. Ocena spójności programu zajęć z przedmiotów specjalistycznych

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Tak, spójny	85	59,0
Nie	24	16,7
Nie mam zdania	30	20,8
Brak odpowiedzi	5	3,5
Suma:	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

W ankiecie studenci ocenili poszczególne formy kształcenia w WSM. Wyniki zostały zaprezentowane w tab. 19.

Tabela 19. Ocena programu i ogólnego poziomu zajęć specjalistycznych

Ocena	5	4	3	2	1	Średnia ocen	Brak odpowiedzi	Suma odpowiedzi	Suma
Wykłady	48	64	25	3	0	4,06	2	142	144
Ćwiczenia	63	58	18	1	0	4,25	2	142	144
Zajęcia komputerowe	39	35	20	9	12	3,70	29	115	144
Seminaria	54	22	8	1	0	4,52	59	85	144
Średnia						4,13			

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Studenci najlepiej ocenili zajęcia seminaryjne (średnia 4,52), następnie ćwiczenia, które uzyskały średnią wynoszącą 4,25; wykłady oceniono na 4,06; najslabiej wypadły zajęcia komputerowe – 3,70.

Tabela 20 prezentuje sondaż jako rodzaj miernika, który sprowadza się do odpowiedzi na pytanie: Czy zamierzasz podjąć studia II stopnia? Odpowiedź na to pytanie jest sumą doświadczeń zebranych w okresie studiów. Ponad połowa ankietowanych (60,4%; 87 osób) odpowiedziała: tak, co oznacza dobrą ocenę studiów i ich przydatność w pracy zawodowej. 14,6% (21 osób) zgłasza gotowość podjęcia studiów II stopnia, ale na innej uczelni, 11,8%

(17 osób) nie zamierza podjąć dalszej nauki, 7,6% (11 osób) deklaruje dalsze studia w WSM, lecz na innej specjalności; 5,6% (8 osób) nie wypowiedziało się w tej kwestii.

Tabela 20. Czy zamierzasz podjąć studia II stopnia (magisterskie)?

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Nie	17	11,8
Tak, w ramach specjalizacji: rachunkowość i controlling	87	60,4
Tak, ale w ramach innej specjalizacji	11	7,6
Tak, ale na innej uczelni	21	14,6
Brak odpowiedzi	8	5,6
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

OCENA WYKŁADOWCÓW NA SPECJALNOŚCI: RACHUNKOWOŚĆ I CONTROLLING

W ramach trzeciego bloku tematycznego ankiety studenci oceniali również pracę dydaktyczną wykładowców. W ocenie uwzględniono różne kryteria, takie jak: wiedza merytoryczna i poziom zajęć, przygotowanie wykładowcy do zajęć, forma prowadzenia zajęć, ich konkretność i przydatność w życiu zawodowym. Ankietowani brali pod uwagę takie czynniki, jak: atrakcyjność zajęć, prezentacje multimedialne, przygotowywanie materiałów przez wykładowców, sprawiedliwość w ocenie studenta, a także personalne wady i zalety: punktualność, kontakt ze studentami itp. Zebrano oceny cząstkowe wykładowców, na podstawie których ustalono średnią ważoną ocenę wykładowcy. Ze względu na wrażliwość danych (personalne oceny wykładowców) oraz objętość artykułu nie zaprezentowano ich w niniejszym artykule; przedstawiono jedynie zbiorcze oceny pracy wykładowców. Dane te w całości ujęto w poniższych tabelach.

Tabela 21 prezentuje rozkład ocen na temat wiedzy merytorycznej wykładowców. Ankietowani w 66,7% (96 osób) wskazują na wysoką wiedzę teoretyczną i praktyczną, 29,2% (42 osoby) uważa, że wiedza ta jest zbyt teoretyczna; wśród odpowiedzi dominowały dwa aspekty; 4,2% (6 osób) nie udzieliło odpowiedzi na pytanie.

Tabela 21. Ocena wiedzy merytorycznej wykładowców

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Wysoka teoretyczna i praktyczna	96	66,7
Zbyt teoretyczna	42	29,2
Zawiera tylko elementy praktyczne	0	0,0
Niezadowolająca	0	0,0
Brak odpowiedzi	6	4,2
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 22. Ocena poziomu egzekwowania wiedzy podczas egzaminów i zaliczeń

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Rygorystyczny	39	27,1
Odpowiedni	87	60,4
Niezbyt wysoki	4	2,8
Trudno powiedzieć	8	5,6
Brak odpowiedzi	6	4,2
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 23. Ocena przejrzystości wymagań stawianych studentom podczas egzaminów i zaliczeń

Odpowiedzi	Liczba odpowiedzi	Udział [%]
Zawsze jasno określone kryteria	101	70,1
Niejasno określone wymagania	21	14,6
Nie mam zdania	13	9,0
Inne	1	0,7
Brak odpowiedzi	8	5,6
Suma	144	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Tabela 24. Opinie i uwagi studentów zamieszczone w ankiecie

Najczęstsze uwagi studentów dotyczące specjalności
Zbyt rzadko odbywają się zajęcia z promotorem. Zbyt mała różnorodność (tematyka) zajęć ze specjalizacji. Mała praktyczność wiedzy przekazywanej z przedmiotów specjalistycznych. Superprofesorowie. Wszystkich wykładowców na specjalizacji uważam za bardzo kompetentnych. Wysoki poziom wiedzy merytorycznej i praktycznej wykładowców na specjalizacji.
Uwagi i wnioski studentów dotyczące organizacji zajęć
Zajęcia w systemie blokowym powinny odbywać się na początku dnia. Program nauczania ułożony od wiedzy najtrudniejszej; brakowało podstaw. Zbyt późna godzina zajęć nie pozwala na efektywne przyswajanie wiedzy. Bardzo słaba współpraca z dziekanatem. Panie są niezycliwie dla studentów. Wykłady ze specjalizacji są zbyt późno i powinny być prowadzone wyłącznie w systemie 2-godzinym. Przedmioty do wyboru powinny być wybierane przez studenta, a nie wykładowcę. Wykłady monograficzne powinny być bardziej zbliżone do wybranego kierunku lub specjalizacji. Piątki powinny być wolne od zajęć – to są studia zaoczne. Powinno być więcej godzin ćwiczeń (więcej wiedzy praktycznej).

cd. tab. 25

Uwagi i wnioski studentów dotyczące zajęć spoza specjalizacji
<p>Zbyt dużo zajęć dotyczących marketingu.</p> <p>Nieprzydatne zajęcia poza specjalizacją, zaplanowane w godzinach porannych.</p> <p>Zdecydowanie za dużo zajęć z marketingu.</p> <p>Bardzo negatywnie oceniam wykład monograficzny – ekonomię menedżerską.</p> <p>Jako wadę postrzegam zajęcia z marketingu; nie dostrzegam żadnego związku ze specjalizacją.</p> <p>Przedmiot: zarządzanie marketingiem na specjalizacji uważam za wielkie nieporozumienie.</p> <p>Wykłady z zarządzania marketingiem są stratą czasu na specjalizacji.</p> <p>Niepotrzebny jest marketing na rachunkowości, a zbyt mało zajęć praktycznych, np. komputerowych.</p> <p>Dr ..... nie ma dobrego kontaktu ze studentami i chaotycznie prowadzi zajęcia.</p> <p>Powinno być więcej zajęć z podstaw rachunkowości, a nie z marketingu.</p> <p>Zbyt liczne są grupy na wykładach i ćwiczeniach.</p> <p>W ostatnich semestrach studenci obciążeni są zbyt dużą liczbą zajęć, co utrudnia im napisanie pracy dyplomowej.</p> <p>Zła jest organizacja pracy dziekanatu. W czasie długiej przerwy obiadowej dziekanat jest nieczynny.</p>

Jeśli chodzi o ocenę poziomu egzekwowania wiedzy podczas egzaminów i zaliczeń, najwięcej ankietowanych (60,4%; 87 osób) uważa, że poziom ten jest „w sam raz”, czyli odpowiedni, a 27,1% (39 osób) uważa, że podejście wykładowcy podczas egzaminowania jest zbyt rygorystyczne; te dwa aspekty dominowały wśród odpowiedzi. 9,8% (14 osób) nie potrafiło określić wymagań w tym zakresie bądź nie udzieliło odpowiedzi na pytanie (tab. 22).

Tabela 23 prezentuje odpowiedzi studentów na pytanie: Jak oceniasz przejrzystość wymagań stawianych studentom podczas egzaminów i zaliczeń? Aż 70,1% (101 osób) uważa, że wymagania te są zawsze jasno określone, 16,6% (21 osób) uważa, że są niejasno określone, 9% (13 osób) nie ma zdania na ten temat, 07%, czyli 1 osoba wskazała inną odpowiedź: Czasem odbiegają od wcześniej ustalonych kryteriów.

Ostatnie pytanie zawarte w ankiecie miało charakter otwarty; studenci mogli wyrazić własne uwagi nt. poziomu kształcenia oraz jego zwiększenia na specjalności: rachunkowość i controlling (tab. 24).

PODSUMOWANIE

Podstawową rolą uczelni wyższych jest kształcenie studentów w taki sposób, aby mogli odnosić sukcesy na rynku pracy. Osiągnięcie tego celu wymaga przeprowadzania systematycznych badań projakościowych na potrzeby uczelni – zarówno na poszczególnych wydziałach, kierunkach, jak i specjalnościach. W czasie przeprowadzonych badań w czerwcu 2009 roku studenci mieli możliwość zaprezentowania własnych opinii i poglądów, dotyczących 3 podstawowych aspektów, kształtujących poziom kształcenia w WSM na specjalności: rachunkowość i controlling. Pierwszy aspekt obejmował organizację zajęć w WSM, drugi – czynniki, jakie wpłynęły na wybór specjalności, oraz ocenę przydatności i aktualności zajęć specjalnościowych, trzeci aspekt dotyczył oceny wykładowców prowadzących przedmioty z wybranej specjalizacji.

Badania wykazały, że za największą zaletę studiowania na Wydziale Menedżerskim studenci uważają niską opłatę czesnego (44,4%), a za największą wadę (48,6%) nieprzydat-

ność części zajęć oraz złą organizację pracy dziekanatu (30,6%). W czasie długiej przerwy oraz w niektóre dni zjazdów dziekanat jest zamknięty, co uniemożliwia studentom załatwienie spraw w tym czasie.

Po zebraniu materiału badawczego, dotyczącego zajęć specjalistycznych, można stwierdzić, że prawie połowa studentów (43,1%) dokonała wyboru specjalności: rachunkowość i controlling ze względu na zainteresowanie tą problematyką, 71,6% ankietowanych związanych jest zawodowo z tą dziedziną, 41% pracuje już w działach księgowości, a 30,6% wskazuje na pośredni związek ze specjalnością. Również ponad połowa studentów (50,7%) już w szkole średniej wiązała swoją przyszłość z tym zawodem. Liczby ww. wskazują duże zapotrzebowanie na pracę w działach finansowych. Największą zaletą specjalności (27,8%) jest jej ciekawy i szeroki zakres. Jako największą wadę aż 52,1% studentów wskazało nieprzydatność części zajęć zupełnie niezwiązanych ze specjalnością. Zamiast wszechobecnego marketingu studenci woleliby przedmioty związane z rachunkowością. Prawie co drugi student wystawił ocenę dobrą (68 osób) dotycząc aktualności i przydatności zdobytej wiedzy. Bardzo dobrych ocen wystawiono 32, dostatecznych – 31, niedostatecznych – 8. Średnia wszystkich ocen wyniosła 3,89. 38,2% ankietowanych uważa, że wykładowcy stawiają wysokie wymagania swoim studentom, ale jednocześnie 74,3% studentów poziom przygotowania do zawodu ocenia raczej dobrze. Ogólny poziom i program zajęć specjalizacyjnych studenci ocenili na 4,13 (średnia); w tym najwyższej ocenili zajęcia seminaryjne, przyznając średnią ocenę 4,52, a najniższej – ćwiczenia komputerowe, przy średniej ocen 3,70. 60,4% studentów zamierza w najbliższej przyszłości kontynuować naukę na ww. specjalności na studiach drugiego stopnia w WSM.

W ramach trzeciego bloku tematycznego studenci oceniali pracę wykładowców. 66,7% ankietowanych uznało, że wiedza teoretyczna i praktyczna jest na wysokim poziomie. Również poziom egzekwowania wiedzy podczas zaliczeń i egzaminów 60,4% studentów uważa za odpowiedni; 70,1% ankietowanych uważa, że wykładowcy zawsze jasno określają kryteria zaliczeń danego przedmiotu.

Najwyżej oceniona przez studentów została: wiedza merytoryczna i poziom zajęć ze średnią oceną 4,62. Równie wysoko studenci ocenili sprawiedliwość oceniania, przy średniej 4,48, następnie – przydatność zajęć – 4,40, formę prowadzenia zajęć – 4,31. Najniższej ocenili przejrzystość zajęć (4,24). Średnia uzyskanych ocen wszystkich wykładowców kształtuje się na poziomie średniej 4,40, co można uznać za wynik zadowalający, świadczący o wysokiej jakości kształcenia na specjalności: rachunkowość i controlling w ocenie studentów.

PIŚMIENNICTWO

- Ciekot K.** 2007. Funkcje ewaluacji w zapewnieniu jakości kształcenia w uczelniach wyższych. Wrocław, Wydaw. Politechnika Wroclawska, 25.
- Geryk M.** 2007. Rynek uczelni niepublicznych. Warszawa, SGH, 68.
- Marketingowe zarządzanie szkołą.** 2006. Red. Nowaczyk, P. Lisiecki. Poznań, Wyższa Szkoła Bankowa, 180–198.
- Okoń W.** 1992. Słownik pedagogiczny. Warszawa, PWN, 101.
- Systemy zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym – aspekty praktyczne.** 2007. Red. D. Wosik. Poznań, AE w Poznaniu, 35–38.